

šega poznanstva, koje je uvelike predodređivala ta dubrovačka suradnička komponenta, pa neka ona i opravda stanovite osobne naglaske ovih komemorativnih redaka. Sjetih se, na koncu te brze mentalne rekapitulacije, jednog Matkovićevega teksta, na koji su zacijelo mnogi pomišljali, a koji i mene prati od ovih ljetnih dubrovačkih dana 1985, kad ga više nema u Gradu, njegovu gradu koliko mu to bijaše i Zagreb: u »Forumu« 10—11 godine 1981. opisao je, naime, svoj posljednji susret s divnim čovjekom, Ivanom Krolom, u mnogome nalik upravo ovakvim susretima sa svojim suradnicima i drugovima, na zag-

rebačkom Jordanovcu... Umjesto uzbudljivih detalja tog opisa, radije parafrazirajmo zaključak, koji se može ponoviti gotovo doslovce nakon Matkovićeve odlaska 31. srpnja 1985: toga dana nije samo ostao definitivno prazan prostor u uredništvu »Forum«, nije samo jedan izuzetno drag čovjek, prijatelj i drug napustio prizemnu, dvorišnu sobicu u Kavurićevoj ulici 1 i ostavio rukopisima i špaltama zatrpan svoj pisaći stol — toga dana je i hrvatska književnost izgubila Čovjeka, koji joj je ulogom svih svojih nadarenosti predano služio...

Dubrovnik, ljeto 1985.

Franjo Čale

JOSIP LUČIĆ, MONUMENTA HISTORICA RAGUSINA, KNJIGA II,
SPISI DUBROVAČKE KANCELARIJE, ZAPISI NOTARA TOMAZINA DE SAVERE
OD 1282. DO 1284. G.

Autor je na temelju dugogodišnjeg istraživanja i proučavanja arhivskih dokumenata dubrovačke srednjovjekovne prošlosti u Historijskom arhivu u Dubrovniku objavio brojne radove. Kao rezultat toga njegova rada je i ova druga knjiga dokumenata pod nazivom »Spisi dubrovačke kancelarije«, u okviru serije »Monumenta historica Ragusina« u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i Odjela za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Knjiga obuhvaća 431 stranicu te donosi, osim napomene uredništva i predgovora na hrvatskom i engleskom jeziku, arhivsku građu na latinskom jeziku: zapise notara Tomazina de Saveri od 1282. do 1284. g., i to »Diversa cancellariae«, zatim »Debitores diversarum scripturarum« i »Venditores et dotes« od stranice 1 do 336, kao i »Testamenta« I od stranice 337 do 380. Na kraju knjige donesen je indeks imena, stvari i mjesta.

Objavljivanje ove knjige povezano je u prvom redu sa sačuvanom, bo-

gatom arhivskom građom o starom Dubrovniku i njegovoj Republici koja se nalazi u Historijskom arhivu u Dubrovniku. U tom arhivu naći ćemo gotovo svu dokumentaciju o životu, pomorsko-trgovačkom poslovanju, međunarodnim vezama i svim drugim vidovima života starog Dubrovnika i njegove države. Nigdje, ni u jednom evropskom arhivu ne možemo naći, kao u dubrovačkom, na jednom mjestu sakupljenu svu arhivsku građu o postojanju i djelovanju jednog grada male držve — Republike. Gledajući sa toga stanovišta, možemo reći da je dubrovački arhiv po svom sadržaju i bogatstvu jedinstven u svijetu. Zahvaljujući toj golemoj, sistematski složenoj i sačuvanoj građi do sada je sastavljen i objavljen veliki broj znanstvenih radova iz pomorsko-trgovinskog političkog i kulturnog života, i to ne samo Dubrovnika već i susjednih zemalja.

Osim znanstveno-istraživačkog rada pojedinaca, Jugoslavenska je akademija u Zagrebu već krajem 19. stolje-

ća stavila sebi u zadatak da objavljuje kao posebna izdanja, u posebnim serijama, dokumente iz dubrovačkog arhiva, smatrajući ih važnim ne samo za proučavanje dubrovačke prošlosti već i povijesti svih južnih Slavena. Predugo bi bilo da se osvrćemo na sva pojedinačna izdanja, pa ćemo uglavnom spomenuti samo sistematske publikacije dubrovačkih dokumenata, izdanih od strane Jugoslavenske akademije, kako bi bolje upoznali značenje ove knjige dr. J. Lučića. Treba prije svega spomenuti prvu seriju izdanih dokumenata, zbirku pod nazivom »*Monumenta spectantia historiae Slavorum Meridionalium*«, koja započinje izlaziti već krajem 19. stoljeća a sadržava uglavnom brojne zapisnike vijeća i raznih kronika. Zatim slijedi serija pod nazivom »*Monumenta historico — iuridica*«, koja obuhvaća brojne zakonike i dubrovački Statut iz 1272. g., koje je objavljen 1904. g. u devetoj knjizi ove serije u redakciji Bogišića i Jirečeka.

Potrebno je spomenuti da je osim Jugoslavenske akademije i Srpska akademija nauka u Beogradu izdavala dokumente iz dubrovačkog arhiva. Tako je J. Radonić prikupio, obradio i objavio, od 1934. do 1951. g., devet svezaka raznovrsne građe pod nazivom »Dubrovačka akta i povelje«, počevši od prve sačuvane isprave iz 1022. pa do 1807. g. Kao izdanje Srpske akademije nauka objavljene su također i dvije knjige zapisnika dubrovačkog vijeća iz kraja 14. stoljeća koje je priredio M. Dinić, a tiskane su 1951. i 1964. g.

Godine 1951. počele su se u izdaju Jugoslavenske Akademije tiskati neobjavljene notarske knjige iz kraja sedmog decenija 13. stoljeća, koje se nalaze u dubrovačkom arhivu. Time je Jugoslavenska akademija iz Zagreba ostala vjerna tradicijama koje su vezane uz sam početak njezina djelovanja, a to je objavljivanje izvorne

građe iz naše starije prošlosti, smatrajući da ta građa ima trajnu vrijednost za sadašnje i buduće povjesničare koji proučavaju razne aspekte života iz naše prošlosti. Za obradu i objavljivanje uzete su spomenute notarske knjige, jer kraj 13. stoljeća predstavlja markantnu točku u stoljetnom razvoju Dubrovnika. U to se vrijeme trgovačko poslovanje toliko razvilo da je tadašnja gradska uprava izdala 1275. g. poseban zakon po kojemu su svi kreditni poslovi koji premašuju iznos od 10 perpera morali biti pismeno sklopljeni. Na taj su način vlasti željele pravno osigurati trgovačko poslovanje u Dubrovniku. Spomenuti je zakon imao za posljedicu toliko povećanje notarskih poslova da je za tu službu bio potreban notar koji će se posvetiti samo tom zvanju. Dvije godine kasnije, krajem 1277. g., tadašnja je gradska uprava namjestila prvi put jednu osobu, učenog magistra Tomazina de Savere iz Italije za općinskog notara.

Dio njegove notarske građe prepisao je i uredio Gregor Ceremošnik i ona je izašla kao prva knjiga u seriji »*Monumenta historica Ragusina*«, pod nazivom »*Spisi dubrovačke kancelarije*«, a sadržavala je zapise spomenutog notara Savere za razdoblje od četiri godine, od 1278. do 1282. g. Budući da se dalje nije nastavilo s tiskanjem preostalih notarskih knjiga iz 13. stoljeća, kako je to znanstvena javnost očekivala, zajedničkim je naporom Jugoslavenske Akademije i Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu odlučeno nastaviti taj rad i sustavno objaviti preostale knjige. J. Lučić je preuzeo zadatak da prepíše i obradi ostale notarske i kancelarijske spise sve do 1301. g. Kao rezultat njegovog dosadašnjeg rada nedavno je tiskana i druga knjiga zapisa notara Tomazina de Savere, kao nastavak serije »*Monumenta historica Ragusina — Spisi dubrovačke kancelarije*«, koja obuhvaća razdoblje od 1282. do 1284. g.,

u vezi koje knjige je i dan ovaj prikaz.

Nije potrebno posebno naglašavati koliko vrijednost imaju spisi dubrovačke kancelarije koje je Lučić sabrao i objavio u ovoj drugoj knjizi zapisa. On još radi i sabire materijal za iduću treću i četvrtu knjigu. Ovdje se radi o spisima naših srednjovjekovnih notara koji sadržavaju obilje vrijednih podataka potrebnih u proučavanju društveno-ekonomskih, kulturnih i političkih pitanja, a isto tako demografskih i drugih. Sadržaj tih notarskih spisa obuhvaća zadužnice, kupoprodaje, darivanja, zaloge, razne ugovore o obrtničkim, uslužnim i trgovačkim poslovima, te presude i oporuke, — kratko rečeno — pružaju uvid u život

svih slojeva stanovništva i njegov svakidašnji rad, što ne možemo naći u raznim zakonskim zbornicima i Statutu.

Potrebno je naglasiti da je istraživanje dubrovačke prošlosti i čitanje arhivskih dokumenata, a pogotovu onih na srednjovjekovnom latinskom jeziku, dug i mukotrpan posao, a nasdasve kad se radi o spisima dubrovačke kancelarije iz 13. i početka 14. stoljeća. Stoga treba odati priznanje Josipu Lučiću na naporu koji je uložio u pripremanju druge knjige »Spisa dubrovačke kancelarije« kojom je zadužio sve istraživače prošlosti Dubrovnika.

Ilija Mitić

JOSIP LUETIĆ, POMORCI I JEDRENJACI REPUBLIKE DUBROVAČKE, NAKLADNI ZAVOD MATICE HRVATSKE, ZAGREB 1984. G.

Na osnovi dugogodišnjeg istraživačkog rada u Historijskom arhivu u Dubrovniku autor je napisao i objavio mnogobrojne radove o dubrovačkom pomorstvu, od kojih su najvažniji, s potrebnim dopunama i preinakama, sabrani u ovoj knjizi. Knjiga ima 377 stranica i bogat slikovni prilog sa 101 slikom. U tom slikovnom prilogu nalazimo stare dubrovačke pomorske isprave, slike dubrovačkih pomoraca, admirala, brodske opreme, zatim slike starog Dubrovnika, njegove okolice i dubrovačkih otoka.

U uvodu autor govori o dubrovačkoj državi u milenijskom svjetskom pomorsko-trgovačkom okviru, a u prvom dijelu spominju se dubrovački pomorci, kartografi, nautički stručnjaci, španjolski admirali i pomorski vojskovođe te privrednici i diplomati, kao i dubrovački kapetani od XVII. do XIX. stoljeća. U drugom dijelu knjige autor piše o najstarijim tipovima dubrovačkih brodova i o raznim vrstama dubrovačkih jedrenjaka. Iza toga

slijede tri priloga kojima autor želi bolje upoznati čitaoce s tehnikom pomorsko-trgovačkog poslovanja i pomorskim pravom (sadržaj police o osiguranju tereta, primjer ugovora o gradnji broda i imenovanje zapovjednika, te dokumenat o nastaloj šteti), kao i prikaz državne (pomorske) zastave Dubrovačke Republike. Na kraju nalazi se napomena pisca u kojoj on objašnjava nastanak ove knjige, zatim slijedi popis literature, koja se odnosi na pomorstvo Dubrovnika, njegove pomorce i jedrenjake, bilješka o piscu knjige, te bibliografija njegovih knjiga, brošura i separata te prilično veliki sažetak na engleskom jeziku.

Pomorstvo i pomorska trgovina starog Dubrovnika i njegove republike nedovoljno je proučena i istražena, pa iz tog razloga objavljivanje ove knjige iz dubrovačke prošlosti ima posebno značenje. U uvodu autor govori o dubrovačkoj mornarici od IX. stoljeća, od vremena kad je Dubrov-